

Handleiding toets C1 – Technisch lezen

Cor Aarnoutse

Toets C1: Technisch lezen

Aard van de toets	2
Aanwijzingen voor toetsafname	2
Voorbeeldopdrachten maken en uitleg	3
Nakijken van de toets: score bepalen	4
Registratieformulier	4
Het niveau van de leerlingen vaststellen	5
Normtabel Toets C1 en rapportcijfers	5
Wat te doen met de toetsresultaten?	6
Psychometrische gegevens	7
Antwoorden en score	8

Toets C1: Technisch lezen

Deze toets voor technisch lezen dient na eenheid 4 of 5 te worden afgenomen. De bedoeling van deze toets is om u halverwege het schooljaar een objectief beeld te geven van de technisch leesprestaties van uw leerlingen.

De toets bestaat uit een aantal opdrachten die een nadere uitwerking vormen van de doelen die aan het eind van eenheid 4 of 5 dienen te zijn bereikt. Eenheid 5 is een herhalingseenheid; in deze eenheid komen geen nieuwe doelen aan bod. U kunt dus zelf kiezen of u de toets na eenheid 4 of na eenheid 5 afneemt.

Met behulp van een registratieformulier kunt u nagaan in hoeverre de leerlingen zich de vaardigheden van eenheid 1 tot en met 5 hebben eigengemaakt. Bovendien kunt u op basis van de verkregen informatie het onderwijs beter afstemmen op de behoeften van de leerlingen.

Aard van de toets

Toets C1 is een doelstellinggerichte toets op het gebied van technisch lezen. De toets meet de vaardigheden die in eenheid 1 tot en met 4 van *Ondersteboven van lezen* (C1) zijn behandeld. Hij stelt u in staat om vast te stellen of de leerlingen de belangrijkste doelen van deze eenheden hebben bereikt. Deze doelen zijn:

- De leerlingen kunnen vier- en vijflettergrepige woorden lezen die al dan niet uit grondwoorden bestaan.
- De leerlingen kunnen leeseenheden (woordgroepen) lezen als een samenhangend geheel van woorden.
- De leerlingen kunnen de meest voorkomende leestekens (punten, komma's, puntkomma's, dubbele punten, aanhalingstekens, vraagtekens, uitroepetekens, et cetera) op de juiste wijze lezen.
- De leerlingen kunnen teksten en zinnen lezen met het juiste melodische en dynamische accent.
- De leerlingen kunnen woorden lezen waarvan vaak niet direct duidelijk is op welke lettergreep de klemtoon valt.
- De leerlingen kunnen woorden zonder spellinguitspraak lezen.

Als maat voor de bekwaamheid om bovenstaande vaardigheden toe te passen, geldt het aantal van 28 opdrachten waaruit de toets bestaat. De opdrachten zijn onafhankelijk van elkaar en klimmen niet op in moeilijkheidsgraad. De toets leent zich voor groepswijze en individuele afname.

Aanwijzingen voor toetsafname

Hieronder staan enkele algemene aanwijzingen voor de toetsafname en een aantal specifieke aanwijzingen om de leerlingen voor te bereiden op de toetsafname.

Algemene aanwijzingen

Toets C1 *Technisch lezen* kunt u het beste na eenheid 4 (in december) afnemen. De volgende aanwijzingen geven aan hoe u daarbij te werk gaat:

- Bestudeer de aanwijzingen voor het afnemen van de toets. Lees de opdrachten voor de leerlingen door.
- Neem de toets bij voorkeur 's ochtends af, want dan is de concentratie van de leerlingen het hoogst.
- Zorg voor orde en rust in de klas. Zet de tafeltjes uit elkaar om afkijken te voorkomen.
- Zorg ervoor dat iedere leerling een potlood en een gum heeft. Zorg voor reservepotloden.
- Aan de eigenlijke toets gaat een instructie van 10 minuten vooraf. Volg de instructie (zie: *Specifieke aanwijzingen*) nauwkeurig, zonder het contact met de klas te verliezen. Let erop dat alle leerlingen u begrijpen. Herhaal uw uitleg zo nodig.

- Na de instructie maken de leerlingen de toets zelfstandig. De afnametijd bedraagt 50 minuten. Geef leerlingen die de toets niet af kunnen krijgen de gelegenheid om deze later die ochtend of 's middags alsnog af te maken.
- Als de leerlingen klaar zijn, leggen ze de toets op de hoek van hun tafeltje. Ze gaan verder met een opdracht die u vooraf op het bord hebt geschreven. Vanzelfsprekend mag deze opdracht de rust in de klas niet verstoren.

Specifieke aanwijzingen

In het volgende leest u hoe u de leerlingen op de toets voorbereidt en de voorbeeldopdrachten met hen doorneemt:

- Vertel de leerlingen dat ze een toets met opdrachten krijgen. Zeg tegen hen dat ze de opdrachten zo goed mogelijk moeten maken. Op die manier kunnen ze laten zien hoe goed ze kunnen lezen.
- Deel de toets uit. Laat de leerlingen hun voor- en achternaam op de toets schrijven.
- Vertel de leerlingen dat u samen met hen enkele voorbeeldopdrachten gaat doornemen. Zo weten ze hoe ze de verschillende opdrachten in de toets moeten maken. Specifieke informatie over de voorbeeldopdrachten treft u in de paragraaf *Voorbeeldopdrachten maken en uitleg*.

Besteed, als u klaar bent met de voorbeeldopdrachten, aandacht aan de volgende punten:

- Vertel de leerlingen dat ze nu weten hoe ze de opdrachten moeten maken. Benadruk dat ze in de toets niets mogen overslaan.
- Zeg dat de leerlingen nu nog iets mogen vragen, zo meteen kan dat niet meer.
- Benadruk dat de leerlingen niet mogen afkijken.
- Vertel de leerlingen dat ze hun werk goed moeten nakijken als ze klaar zijn. Geef ook aan welke opdracht ze gaan uitvoeren als ze klaar zijn. Schrijf die opdracht vóór het behandelen van de voorbeeldopdrachten op het bord.

Voorbeeldopdrachten maken en uitleg

De toets begint met vijf voorbeeldopdrachten. De bedoeling van deze opdrachten is de leerlingen voor te bereiden op het maken van de toets. Als de voorbeeldopdrachten gezamenlijk zijn gemaakt en besproken, moeten de leerlingen in staat zijn om de toets zelfstandig te maken. Volg bij het behandelen van de voorbeeldopdrachten onderstaande aanwijzingen:

Voorbeeldopdracht 1

Lees voorbeeldopdracht 1 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

1 Maak van elk woord twee nieuwe woorden.

b i b l i o t h e e k p a s
b o e k e n l e g g e r
s c h o o l z w e m m e n
b i o s c o o p f i l m

De leerlingen zetten strepen tussen de twee delen van de samenstellingen. Daarna noemt u deze: *bibliotheek|pas, boeken|legger, school|zwemmen, bioscoop|film*.

Voorbeeldopdracht 2

Lees voorbeeldopdracht 2 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

2 Zoek de groepjes woorden.

Heb je het nieuwe boek van Carry Slee al gelezen?

Er kwam een grote, grommende hond aangerend.

Zet de eerste zin op het bord. Omcirkel het groepje woorden: *het nieuwe boek van Carry Slee*. Laat de leerlingen het groepje woorden in de tweede zin omcirkelen. Als ze de cirkel per ongeluk op de verkeerde plaats zetten, mogen ze die uitgummen en hun antwoord verbeteren. Daarna noemt u het andere groepje woorden: *een grote, grommende hond*.

Voorbeeldopdracht 3

Lees voorbeeldopdracht 3 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

3 Waar valt de klemtoon?

k i k k e r d r i l k a s t a n j e b o o m
m a y o n a i s e p o r t e m o n n e e

De leerlingen zeggen de woorden zachtjes, voor zichzelf. Ze bepalen op welke lettergreep de klemtoon ligt en onderstrepen deze. Geef daarna de oplossing: kikkerdril, mayonaise, kastanjeboom en portemonnee.

Voorbeeldopdracht 4

Lees voorbeeldopdracht 4 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

4 Welke zinnen lees je met veel melodie?

- 'Waarom doe je nou zo stom?' schreeuwt Femke.
- Allart is boos op zijn zusje.
- 'Ja,' zegt Fatima, 'laten we naar de dierentuin gaan!'

Lees de drie zinnen voor en laat de leerlingen aangeven welke van de zinnen met veel melodie gelezen worden. Geef daarna het antwoord: 'Waarom doe je nou zo stom?' schreeuwt Femke. 'Ja,' zegt Fatima, 'laten we naar de dierentuin gaan!'

Voorbeeldopdracht 5

Lees voorbeeldopdracht 5 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

5 Zet leestekens in de zinnen.

Zullen we morgen samen naar het zwembad gaan vraagt Maaïke

Ik ga op vakantie en neem mee een zonnebril een zwembroek en een boek

Zet de leestekens op het bord: ' ' , , ; : ... ? !

Laat de leerlingen de leestekens in de zinnen plaatsen en geef vervolgens de antwoorden:

'Zullen we morgen samen naar het zwembad gaan?' vraagt Maaïke.

Ik ga op vakantie en neem mee: een zonnebril, een zwembroek en een boek.

Als u er zeker van bent dat alle leerlingen begrijpen wat de bedoeling is, kan begonnen worden met het laten maken van de toets.

Nakijken van de toets: score bepalen

Op pagina 8 van deze handleiding vindt u een overzicht van de juiste antwoorden en bijbehorende score.

De score van een leerling (in toetsjargon: de ruwe score) is het aantal opdrachten dat een leerling goed heeft gemaakt. Overgeslagen opdrachten, opdrachten waarbij meer alternatieven als juist zijn aangegeven of opdrachten waarbij onduidelijk is welke keuze de leerling heeft gemaakt, worden fout gerekend. Een leerling die bijvoorbeeld vijf opdrachten fout heeft gemaakt, twee opdrachten heeft overgeslagen, en bij één opdracht een onduidelijke keuze heeft gemaakt, krijgt als ruwe score $28-5-2-1=20$.

Registratieformulier

Voor het registreren van de leerlingresultaten van Toets C1 *Technisch lezen* kunt u gebruikmaken van een registratieformulier. Op dit formulier noteert u de namen van de leerlingen, de behaalde ruwe scores en de behaalde niveaus. Verder hebt u de mogelijkheid om een foutenanalyse te maken. Hierbij registreert u in welke categorieën van doelstellingen de leerling de fouten heeft gemaakt. Zo kunt u precies zien wat eventueel de zwakke plekken zijn van een leerling. U kunt daar in uw onderwijs vervolgens rekening mee houden.

Het registratieformulier kunt u downloaden via de link: www.onderstebovenvanlezen.nl/evaluatie.

Het niveau van de leerlingen vaststellen

Nadat u de score hebt bepaald, neemt u de normtabel erbij. De normtabel is gebaseerd op de c-schaal. Bij een c-schaal onderscheidt men elf niveaus en houdt men in sterke mate rekening met de normaalverdeling. De c-schaal maakt meer onderscheid tussen de scores van zwakke en goede lezers dan andere schalen, zoals de decielschaal. Dat is dan ook de reden waarom wij gekozen hebben voor het gebruik van de c-schaal bij het presenteren van de normen.

Zoek in de normtabel de ruwe uitslag van een leerling op. Vooraan in de tabel, op dezelfde regel als de ruwe uitslag, vindt u het niveau van deze leerling. Een voorbeeld: een leerling uit groep 6 maakt Toets C1 *Technisch lezen*. Zijn ruwe score is 16. U neemt de normtabel voor u en zoekt score 16 op. Uit de tabel blijkt dat deze score correspondeert met niveau 6 op de c-schaal. U weet nu dat deze leerling een prestatie heeft geleverd waar ten minste 40% van de leerlingen uit de normgroep onder blijft; minstens 50% van de jaargroepgenoten overtreft deze prestatie; en 20% van de leerlingen uit de normgroep behaalt hetzelfde niveau. Niveau 6 geeft dus een gemiddelde prestatie aan, een prestatie die gemiddeld door de leerlingen van de normgroep werd geleverd.

Bij toepassing van de normtabellen dient u rekening te houden met de grootte van de fout die u gemiddeld bij een meting met welke toets dan ook kunt verwachten (de standaardmeetfout). Als u deze standaardmeetfout in aanmerking neemt, voorkomt u dat u te veel betekenis hecht aan kleine verschillen tussen de scores van individuele leerlingen. De standaardmeetfout van Toets C1 *Technisch lezen* bedraagt 2.4.

In het gegeven voorbeeld betekent dit het volgende: De leerling behaalt een score van 16 voor de toets. U houdt er rekening mee dat in deze score mogelijk een meetfout ligt besloten. Deze fout bedraagt 2.4. Uitgaande van deze fout kunt u een schatting maken van de echte score, dat wil zeggen van de score die de leerling behaald zou hebben als de toets volledig betrouwbaar was. Met een kans van twee op drie kunt u aannemen dat de echte score van de leerling zal liggen tussen $16-2.4$ en $16+2.4$ ofwel tussen 13.6 en 18.4. Bij toepassing van de c-schaal betekent dit dat het mogelijk is dat de prestatie van de leerling niet tot niveau 6 behoort, maar tot niveau 5 of 7.

Normtabel Toets C1 en rapportcijfers

Hieronder vindt u allereerst de normtabel voor Toets C1 *Technisch lezen* volgens de c-schaal. De normtabel is gebaseerd op een toetsafname bij 451 leerlingen in groep 6 van het basisonderwijs. Meer informatie over de ontwikkeling en normering van deze toets kunt u desgewenst vinden u in de paragraaf *Psychometrische gegevens*.

Regelmatig wordt door leerkrachten gevraagd op welke wijze de niveaus kunnen worden omgezet naar rapportcijfers of naar een waardering op het rapport. Hieronder treft u een advies hierover aan.

niveau	ruwe score	grootte van de groep
1	0-5	1 %
2	6-7	3 %
3	8-10	7 %
4	11-12	12 %
5	13-14	17 %
6	15-17	20 %
7	18-19	17 %
8	20-21	12 %
9	22-23	7 %
10	24-25	3 %
11	26-28	1 %

Normtabel 'Toets C1 Technisch lezen'

niveau	cijfer	waardering
niveau 9, 10, 11	9-10	zeer goed
niveau 8	8	goed
niveau 7	7	ruim voldoende
niveau 6	6	voldoende
niveau 5	5	onvoldoende
niveau 4	4	slecht
niveau 1, 2, 3	3	zeer slecht

Rapportcijfertabel 'Toets C1 Technisch lezen'

Wat te doen met de toetsresultaten?

Met behulp van de toets kunt u op objectieve wijze nagaan of een leerling, een groep leerlingen of de hele klas het gewenste niveau heeft bereikt. Wat het gewenste niveau is, is niet eenvoudig te bepalen. Dat is onder andere afhankelijk van uw situatie en mogelijkheden en die van uw leerlingen. Eisen dat alle leerlingen minimaal niveau 6 halen, is wellicht te veel van het goede. Duidelijk is in ieder geval wel dat leerlingen met een score van 10 of lager extra hulp nodig hebben. Leerlingen met een score van 5 of lager komen zeker voor verder (diagnostisch) onderzoek in aanmerking. Informatie over diagnostische instrumenten is te vinden in *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8* van Wentink en Verhoeven (Expertisecentrum Nederlands, 2001).

Om na te gaan welke hulp de desbetreffende leerlingen nodig hebben, kunt u een analyse maken van hun fouten. U noteert op het desbetreffende registratieformulier welke items de leerlingen slecht hebben gemaakt en welke doelen ze niet hebben bereikt. De volgende informatie is daarbij van belang:

- Een leerling die zwak scoort op de items 1, 2, 3, 4 en 5 herkent vier- en vijfllettergrepige woorden niet goed.
- Een leerling die zwak scoort op de items 6, 7 en 8 leest leeseenheden (woordgroepen) niet als een samenhangend geheel van woorden.
- Een leerling die zwak scoort op de items 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 en 19 maakt geen goed gebruik van leestekens.
- Een leerling die zwak scoort op de items 20, 21 en 22 leest teksten en zinnen niet met het juiste melodische en dynamische accent.
- Een leerling die zwak scoort op de items 23 en 24 leest woorden waarvan niet direct duidelijk is op welke lettergreep de klemtoon valt verkeerd.
- Een leerling die zwak scoort op de items 25, 26, 27 en 28 leest zinnen met spellinguitspraak.

Als u weet welke doelen de zwakke leerlingen niet hebben bereikt, kunt u uw onderwijs daarop afstemmen. Met behulp van het registratieformulier kunt u een en ander goed in kaart brengen. Welke mogelijkheden zijn er om uw onderwijs af te stemmen op de behoeften van uw leerlingen?

- Geef prioriteit aan lezen! Leerlingen die over een onvoldoende technische leesvaardigheid beschikken, ondervinden niet alleen bij lezen problemen maar ook bij alle andere schoolvakken. Geef daarom prioriteit aan lezen, want zonder een voldoende leesvaardigheid is het risico groot dat deze leerlingen ook bij andere vakken in de problemen komen.
- Geef prioriteit aan lezen door het voor zwakke leerlingen mogelijk te maken om meer tijd aan lezen te besteden. De hoeveelheid tijd aan lezen besteed, blijkt een belangrijke factor te zijn bij het realiseren van vooruitgang bij het technisch lezen.
- Geef ook prioriteit aan lezen door zwakke technisch lezers extra instructie van goede kwaliteit te geven. Zwakke technisch lezers zijn onvoldoende in staat om hun leesvaardigheid op eigen kracht te verbeteren door alleen maar veel te lezen of alleen maar zelfstandig werkbladen te maken. Zij hebben ook behoefte aan gerichte instructie, instructie die gericht is op het leren lezen van bepaalde woordtypen en het leren doorzien van woordstructuren. Bij het geven van extra instructie aan zwakke technisch lezers kunt u gebruikmaken van verschillende ondersteunende materialen.

Voor het geven van extra instructie aan zwakke technisch lezers kunt u heel goed gebruikmaken van de kopieermap van de methode *Estafette*. Deze kopieermap bevat voor de AVI-niveaus 2 tot en met 9 een groot aantal kopieerbladen aan de hand waarvan u gerichte instructie kunt geven. Deze bladen zijn niet bedoeld voor zelfstandig werken, maar voor het geven van instructie. De manier waarop die instructie gegeven dient te worden, staat beschreven op de achterkant van de kopieerbladen.

- Uiteraard is het voor u niet mogelijk om altijd uw aandacht aan de zwakke technisch lezers te besteden. Daarom is het ook handig om over materialen te kunnen beschikken waarmee deze leerlingen zelfstandig kunnen werken. Belangrijk hierbij is dat de leerlingen toch voldoende ondersteuning en begeleiding krijgen bij dit zelfstandig werken. De computer en een cd-speler kunnen hier uitkomst bieden. Voorbeelden van geschikte programma's:
 - Het computerprogramma *Leesladder*. Dit programma past zich volledig aan aan het leesniveau van de leerling die ermee werkt. Afhankelijk van de prestaties van een leerling kiest het programma geschikte oefeningen voor die leerling uit en zorgt voor passende invullingen van die oefeningen.
 - U kunt ook werken met de leeskaarten en bijbehorende audio-cd's van de methode *Estafette*. Ook hier lezen de kinderen de woorden, zinnen en teksten van een leeskaart en worden ze ondersteund door een meezeer die weer via een cd-speler is te beluisteren. U vindt in deze uitgave leeskaarten op de niveaus van AVI 2 tot en met AVI 9.
 - Ten slotte wijzen wij nog op de mogelijkheden van het computerprogramma *Estafette interactief*. Met behulp van dit programma kan een leerling een boekje lezen onder begeleiding van een meezeer die via het computerscherm aanwezig is. Op deze wijze leest de leerling teksten met de hulp van de meezeer en krijgt de leerling leesspelletjes gepresenteerd, waarmee gericht gewerkt wordt aan de verbetering van de technische leesvaardigheid. Het programma *Estafette interactief* bestrijkt de niveaus van AVI 2 tot en met AVI 9.
- Zorg ervoor dat in uw klas onder handbereik van de leerlingen geschikte boeken aanwezig zijn. Zorg dat er voldoende variatie in leesniveaus is en ook voldoende variatie in thema's, zodat de kinderen boeken kunnen uitkiezen die aansluiten bij hun interesse en bij hun leesvaardigheid.

In verband met de verdere diagnostiek zijn ook de volgende twee uitgaven van belang:

- Wentink, H. & Verhoeven, L. (2001). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Aarnoutse, C., e.a. (2003). *Tussendoelen gevorderde geletterdheid. Leerlijnen voor groep 4 tot en met 8*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Psychometrische gegevens

Het ontwikkelen en normeren van een toets dient altijd volgens bepaalde richtlijnen en procedures te verlopen. Bij de ontwikkeling is de toets afgenomen bij een grote groep leerlingen, die representatief is voor de leerlingen in groep 6 van het basisonderwijs.

aantal leerlingen:	451
aantal items:	28
gemiddelde:	16
standaarddeviatie:	4.59
mediaan:	16
p-waarde:	.56
alfacoëfficiënt:	.76
standaardmeetfout:	+/- 2.4

Tabel: Psychometrische gegevens van 'Toets C1 Technisch lezen'

Antwoorden en score

Hierna zijn de antwoorden van de toets opgenomen. Voor elke goed beantwoorde opdracht krijgt de leerling één punt. Voor zover niet anders vermeld, moeten de opdrachten zonder fouten zijn beantwoord.

1	zaterdag/avond recreatie/park		1 punt
2	woon/boten, auto/spiegel		1 punt
3	Antwoord 2: familieportret Antwoord 3: wegwerpartikel		1 punt
4	twee goede woorden (zoals luchtkussen, luchtkasteel, luchtvaart)		1 punt
5	twee goede woorden (zoals oorbel, oorvijg, oorschelp)		1 punt
6	in een rap tempo		1 punt
7	bijvoorbeeld: op stel en sprong		1 punt
8	bijvoorbeeld: op een mooie schaal		1 punt
9	'Ken je die reclame van Haps ketchup?'	Er mag 1 fout gemaakt worden.	1 punt
10	'Ja,' zegt Salim.	Er mag 1 fout gemaakt worden.	1 punt
11	'Die gaat zo: Haps ketchup smaakt overal op.'	Er mag 1 fout gemaakt worden.	1 punt
12	Dan bij de groenteboer nog een halve kilogram trostomaten, appels en een bosje basilicum.	Er mag 1 fout gemaakt worden.	1 punt
13	Koop allemaal Haps ketchup!	Er mag 1 fout gemaakt worden.	1 punt
14	Zin 1: aanhalingstekens Zin 2: punt Zin 3: aanhalingstekens, uitroepetekens, punt Zin 4: aanhalingstekens, vraagteken Zin 5: aanhalingstekens, laatste punt Zin 6: komma, komma, punt	In het hele verhaaltje mogen maximaal 5 fouten gemaakt worden.	1 punt
15	waar		1 punt
16	waar		1 punt
17	niet waar		1 punt
18	niet waar		1 punt
19	niet waar		1 punt
20	'Waar gaan we naartoe?'		1 punt
21	'Moet je iets van me?'		1 punt
22	Antwoord 2: Langzaam en een beetje overdreven.		1 punt
23	te <u>voren</u>		1 punt
24	heetge <u>bakerd</u>		1 punt
25	bos <u>bes</u>		1 punt
26	einde <u>lijk</u>		1 punt
27	hand <u>doek</u>		1 punt
28	nacht <u>j</u> es		1 punt